

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Марченко Н.В., викладач кафедри іноземних мов

Іншомовна мовленнєва діяльність, яку досліджує методика, - один з видів діяльності людини. Наука, що займається питаннями мовної діяльності - психолінгвістика - досліджує мовну поведінку людини, описує моделі розумових процесів, операцій, дій.

В результаті здійснення мовної діяльності формуються механізми мови. Вони забезпечують сприйняття (рецепцію) при аудіюванні і читанні і породження мовних висловлювань (репродукцію) при говорінні та письмі. Діяльність з кодування інформації стосовно навчання іноземним мовам називається репродуктивним мовленням, а діяльність по декодуванню мовних сигналів - рецептивним мовленням. Рецептивне та репродуктивне мовлення має істотні відмінності. Процес рецептивного мовлення протікає від форм мови до думки, а операції, що здійснюються при цьому, можна назвати аналітичними. Процес репродуктивного мовлення здійснюється від думки до її оформлення засобами мови, а операції, що здійснюються при цьому, називаються синтетичними. Зазвичай в методиці матеріал мови, який використовується в репродуктивному мовленні, називається активним, а матеріал, який вживається в рецептивному мовленні - пасивним або рецептивним. Пасивний словниковий запас значно більше активного, він включає не тільки добре відомі слова, а й ті, які зрозумілі або значення яких більш-менш точно можна визначити по контексту, словотворчих елементах, аналогії з рідною мовою.

Оволодіння іноземною мовою є результатом безпосередньої, активної участі студентів в усіх видах роботи. Іншими словами, навчати іноземної мови можна тільки в діяльності, через практику. Єдність свідомості і діяльності стосовно до засвоєння іноземної мови може бути виражено в термінах «знання», «вміння», «навички».

Знання можна визначити як розуміння мовних правил, усвідомлення мовних особливостей іноземної мови, лінгвокраїнознавчих реалій. Мовні правила не можна розглядати як самоціль, це лише засіб оволодіння мовним матеріалом і розвитку відповідних навичок і умінь.

Під навичкою розуміють автоматизований компонент свідомо виконуваної діяльності. У мовної діяльності на будь-якій мові ми автоматизовано, (тобто без контролю свідомості) використовуємо мовний матеріал: фонетичний, лексичний, граматичний. Тому правомірно говорити про фонетичні, лексичні, граматичні навички. Сама мовна діяльність в різних її видах являє собою свідому діяльність, елементами якої є фонетичні, лексичні та граматичні навички. Звідси під навичкою стосовно оволодіння іноземною мовою слід розуміти автоматизовані дії з фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом в процесі рецептивного та репродуктивного мовлення.

Дещо складніше йде справа з інтерпретацією змісту терміна «вміння». Одні психологи розглядають вміння як перший етап у формуванні навички. Інші вважають, що вміння можуть бути засновані тільки на навичках, а не навпаки. І нарешті, багато дослідників чітко розрізняють первинні і вторинні вміння.

Процес засвоєння іншомовного матеріалу - це триступеневий процес поетапного формування знань, навичок і умінь. Завдання першого ступеня засвоєння полягають у формуванні первинних умінь, тобто елементарних умінь по сприйняттю і розумінню мовних одиниць. Необхідним елементом формування первинних умінь є контроль, що здійснюється за допомогою екстралінгвістичних і лінгвістичних дій. Первинні вміння по мірі автоматизації перетворюються в навички. Таким чином, другий рівень роботи присвячений виробленню навички; він починається з зовнішнього промовляння, що набуває більш згорнутий характер по мірі переходу від зовнішньої мови до внутрішньої, при цьому частка участі свідомості скорочується.

Навички можуть бути мовними і мовленнєвими. Мовні навички забезпечують оперування мовним матеріалом (фонетичним, лексичним, граматичним) поза умов спілкування. Мовленнєві навички реалізують включення мовних явищ в мовлення на рівні речення, ситуації, тощо. Навички не є заключним етапом процесу вивчення іноземної мови. Навчання тільки тоді ефективно, коли здійснюється перехід навичок у вторинні вміння, а вміння - в майстерність, вміння користуватися мовним матеріалом в процесі спілкування.

У формуванні вторинних умінь важливе місце належить трансформаціям. Особливу увагу на даному етапі слід приділити навчанню компресії і декомпресії мовлення. Навчання компресії мовлення - стислий переказ, складання плану прочитаного оповідання, визначення заголовка до тексту, передача змісту абзацу одним реченням і ін. Декомпресія мовлення передбачає розчленування понять на істотні ознаки, тлумачення, пояснення, відновлення контексту за початком або закінченням, складання ситуацій до прислів'їв та приказок, вираз свого ставлення до фактів і подій. Контролюють вторинні вміння виходячи з них самих.

Важливу роль в оволодінні іноземною мовою відіграють процеси пам'яті. У психології розрізняють короткотривалу і довготривалу пам'ять. Обидва види пам'яті важливі для здійснення мовленнєвої діяльності.